

Kerala Eyaleti (Hindistan); Bir Sosyal Adalet Modeli

Çev: Mustafa Oğuz SİNEMİLLİOĞLU

Yrd. Doç. Dr.,
Dicle Üniversitesi,
Mühendislik Mimarlık
Fakültesi,
Mimarlık Bölümü

Çevirenin Notu:

Bu çeviride, şehirleşme ve kalkınma olgusunda yerel yönetimlerin önemini gözler önüne seren bir sivil toplum deneyimi aktarılmaktadır. Yerleşme, Hindistan'ın Kerala Eyaleti, görece fakir ve kaynak sıkıntısı çekmesine karşın, yerel örgütlenme ve sosyal dayanışma ile bir çok sorununu çözmesi serbest piyasa ekonomisinin dayattığı "yükselen değerlere" karşı iyi bir cevap oluşturmaktadır. Kerala örneği ile ilgili yapılan bu çeviri, Richard W. FRANKE ve Barbara H. CHASIN tarafından yazılmış olan bildirinin Türkçe'ye tercüme¹ edilmesidir. Bu bildiri de Kerala'nın konumu, kaynakları ve sosyo-ekonomik standartları ile birlikte Sivil Toplum Kuruluşları (STK) 'nın yapmış oldukları çalışmalar sonucunda mahalle sakinlerinin yaşamlarında meydana gelen değişimler anlatılmaktadır. Bildiriden çıkarılacak temel sonuç, örgütlenme ve yönetişimin, kalkınma için zorunlu olarak kabul edilen birçok noktanın (örneğin, ekonomik kaynak) önünde yer almasıdır. Kerala örneği, yerelde organize olmanın sorunları aşmada ne tür olanaklar yaratabileceğini göstermesi açısından önemlidir. Ayrıca bilgi ve iletişim kaynaklarını iyi kullanılması ve paylaşılması, asıl sermayenin öz kaynaklar olduğunun görülmesi açısından da iyi bir örnektir.

Hindistan'ın güneyindeki Kerala Eyaleti, üçüncü dünya halklarının endüstrileşme ve üst ölçekli ekonomik gelişme olmaksızın da kendi yaşamlarını daha iyiye götürebildiklerini göstermektedir. Burada anahtar öğeler aktif taban örgütlenmeleri, zenginliğin yeniden dağılımı ve demokratik katılımdır.

Kişi başına GSMH'nin düşüklüğüne karşın Kerala'nın 31 milyon yaşayanı yüksek okuryazarlık ve sağlık hizmetlerine erişebilirlik oranına, uzun bir ömüre ve düşük ölüm oranına sahiptir. Kerala'nın kalkınma göstergeleri, Hindistan'ın diğer eyaletlerinin, az gelişmiş ülkelerin ve hatta ABD gibi zengin ulusların göstergeleriyle rekabet edebilir düzeydedir.

Kerala modelinin temel öğeleri, kiracılığın ve mal sahibi sömürsünü ortadan kaldıran toprak reformu, düşük gelirli hane halklarına sübvansiyonlu pirinç verilmesini sağlayan etkin yiyecek dağıtımını, tarım işçilerine yönelik koruyucu yasalar ve emeklilik sistemi ve alt-kasttan topluluk üyelerinin kamuda yüksek oranda istihdam edilmeleridir.

Kerala'nın köylü birlikleri ve çiftçi sendikaları da kamu sağlığına yönelik tedbirler ve sağlık hizmetlerine erişim için mücadele etmişlerdir. Halihazırda Kerala, sıtma, kolera ve diğer birçok hastalıkta Hindistan'daki en düşük orana sahiptir. Tıp doktorlarına, sağlık ocaklarına, ebe bakımına ve hastanelere erişilebilirlikte ise Hindistan'ın en

¹ Franke, R.W., Chasin, B.H., "Kerala State: A Social Justice Model", in Multinational Monitor, July/August 1995. Çeviride yaptığı düzeltme ve katkılarından dolayı F. Özlem NUDRALI'ya teşekkür ederim.

KHBH
belediye-
lik olan
beldelerin
yanısına
860 kırsal
birimin her
birinde,
köylüleri
hareket-
lendirmek
ve sürece
katmak için
popüler
komiteler
oluşturdu.

PLANLAMA
2004/3

yüksek performanslı eyaletidir.1992’de Hindistan genelinde %83 olan tüberküloz, çocuk felci ve DPT (difteri, pertussis, tetanoz) için aşılama oranı Kerala’da %100’dür. Kızamık aşısı konusunda ise bu oranlar sırasıyla %77 ve %92’dir.

Model, kadınlar açısından da yararlı sonuçlar doğurmuştur. Kerala, Hindistan’da kadın ölüm oranlarında önemli artışların olmadığı tek eyalet olmaya devam etmektedir. Yani, Kerala’da kız çocuklar erkek çocuklarla eşit yaşama şansına sahiptir.

Kerala’nın kalkınma stratejisinde yeni bir öge, 1987 – 1991 yılları arasında solcu Demokratik Cephe Yönetimi tarafından başlatılan Yeni Demokratik İnisiyatifler Kampanyası (YDİ)’dir. YDİ’ler, halkı kalkınma aktiviteleri içerisine doğrudan katmak ve gönüllü yurttaş örgütlerinden geniş ölçüde yararlanmak için tasarlanmışlardır.

Okuryazarlık Kampanyası

Yeni Demokratik inisiyatiflerin en önemli çalışmalarından birisi tüm eyalet ölçeğinde okuryazarlığın sağlanmasını hedefleyen kampanyadır. Kerala Halkı Bilim Hareketi (KHBH) Ernakulum bölgesinde yaklaşık 2000 gönüllü aktivisti mobilize ederek kampanyayı başlatmıştır. Gönüllüler, okuryazarlığın düşük olduğu komşuluk ünitelerinde (mahallelerde) toplantılar, drama sunumları, okuma-yazma sınıfları oluşturulmasını organize ettiler. KHBH sıradan insanlar arasında bilimsel düşüncüyü popüler kılmak isteyen bilim insanlarının organizasyonu olarak, 1960’lı yıllarda kuruldu. Zaman içinde Kerala’nın en önemli gönüllü örgütlerinden biri oldu ve özellikle çevresel konularda çok aktif bir konumda.

KHBH belediyelik olan beldelerin yanısına 860 kırsal birimin her birinde, köylüleri hareketlendirmek ve sürece katmak için popüler komiteler oluşturdu. Ocak 1989’da Ernakulum Bölgesindeki beş dış noktadan başlayarak beş okuma yazma komitesi (Jatha) kampanyaya dahil edildi. Önemli siyasi liderler, edebiyatçılar, din adamları ve akademisyenler komitelere (Jatha) öncülük ettiler. Her komitenin bir de sanatçılar grubu vardı. Bunlar, muhtelif noktalarda halk oyunları oynayıp sokak gösterileri yaparak, grupça şarkılar söyleyip konuşmalar yaparak altı gün boyunca yaya dolaş-

tilar. Her bir performansları, ortalama 300-400 kişi tarafından izlendi.

Komiteler ve sanatsal gösteriler, halkın öne çıkıp okuma yazma bilmediğini kabul ederek kurslara katılmalarını sağlayan atmosferin oluşumuna yardım ettiler. Dersler başladıktan sonra her yerleşim biriminde kampanya haberlerini vermek için okur-yazarlık panoları kuruldu. Muhtelif vesilelerle, kursiyerler ortaya çıkıp yeteneklerini göstermeleri için cesaretlendirildiler. Bir çoğu dans edebiliyor, şarkı söyleyebiliyor, şiir okuyabiliyorlardı. Kampanya, kursiyerlerin özgüvenlerinin artmasını ve bilinçlerinin yükselmesini sağlayan böylece etkinlikleri destekledi. Binlerce ödül ve sertifika verildi.

Eylemciler köylülere Kerala’da konuşulan Malayalamca’da dakikada 30 kelime okumayı, bir metinden dakikada 7 kelime kopyalamayı, 100’e kadar sayıp yazabilmeyi, 3 rakamlı toplama çıkarma ve 2 rakamlı çarpma ve bölme işlemlerini öğretmeyi amaçladılar. Hedef bu süreç içinde Kerala ve Hindistan’ın kamu kurumlarına ilişkin temel bilgileri, temel mallar için ortalama fiyatları, saatin nasıl okunacağını, beslenme bilgilerini, salgın hastalıkların önlenmesini, kadın erkek eşitliğini ve çalışmanın erdemini de öğretmektir. Aşılmanın yararları konulu bilgiler de kızamık, tüberküloz, difteri, çocuk felci gibi salgın hastalıklara karşı aşılamanın önemli oranda arttırıldığı bir kampanya ile birlikte koordine edildi.

Kampanya sırasında, öğretmenler göz bozukluklarının birçok kursiyerin okumasını engellediğini fark ettiler. Müslümanların yoğun olduğu bir bölgede organizatörler yerel halkı gözlük bağışına davet ettiler. 1989 Ekim ve Kasım aylarında kampanyaya 50,000’den fazla gözlük bağışlandı. Bir günlük bir eğitimden geçen 40 gönüllü, bu gözlükleri ihtiyaç sahiplerine dağıttı.

1990 Şubatında, Ernakulam Bölgesinin en büyük mülki amiri, bölgede okur yazarlık oranının %100’e ulaştığını açıkladı. Bölgedeki okur-yazar olmayan 174,000 kişinin 135,000’i kampanya kapsamında okuma yazmayı öğrenmişti. Kaldı ki bu 135,000 kişi, okur yazarlık testinde %80’in üzerinde başarı gösterenleri kapsıyordu; kalan 39,000 kişi testi geçememişlerse de okuma yazma konusunda kimi melekeler elde etmişlerdi

ve takip programlarıyla seviyelerini yükseltebilecek durumdaydılar. Bağımsız bir gözlemci kampanya sürecinde, bir kişinin okuma yazma öğrenmesinin maliyetinin 26\$'dan az olduğunu hesapladı. Birleşmiş Milletler (BM) Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) 1990 yılı okur yazarlık ödülünü KHBH'ne verdi.

Kampanyanın bir başarısı da, çoğu alt kast mensubu olan kursiyerlerin gururlarının okşanması oldu. Bir çok yaşlı kursiyer önceki yıllardaki toprak reformu mücadelesinde yer almışlardı ya da yaşamlarını değiştirme çabası ile geçen uzun erimli diğer deneyimlere sahiptirler. Okuma yazmayı ve aritmetiği öğrenmek onlara, hükümet görevlilerini sorgulamak için güven kazandırdı. Bir gazeteci, Kerala'daki yöneticilerin bu yeni okuryazarlardan daha iyi yollar ve sağlık hizmetleri talep eden mektuplar aldıklarını söylediklerini bildirdi. Programın Eyalet çapında yayılması, Kerala'da okuma yazma oranının %100'e erişmesi sonucunu doğurdu.

Ekolojik Mutfaklar

Diğer bir demokratik inisiyatif Kerala'nın az kalmış orman rezervleri üzerindeki baskıyı azaltmak için verimli ocakların yaygınlaştırılmasını amaçlamaktadır. Hindistan'ın tamamı, yakıt sorunundan muzdariptir. Ülkenin petrol ya da doğal gaz rezervi bulunmamaktadır. Sonuç olarak, kırsal enerjinin %69'u odundan elde edilmektedir. Asırlardır süren odun tüketimi, büyük bir nüfus ve alternatif yakıtların yokluğu, ormanların dramatik bir şekilde yok olmasına, odun toplamak için saatlerce emek harcanmasına ve ülkenin enerji konusunda geleceğe yönelik kaygılarının artmasına neden olmaktadır.

Hindistanın geleneksel ocakları yalnızca %10 verimlilikle yanarlar ve önemli bir hava kirliliğine neden olurlar. Gujarat eyaletinde yapılan araştırma, ortalama bir Hint evinde, yemek pişiren kişinin yılda 21.000 mg; diğer hanehalkının ise 3,700 mg partikül soluduğunu göstermiştir. Buna karşın Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) tavsiye ettiği seviye 210 mg'dır. Bir Gujarati mutfağında 3 saat yemek yapmak, maruz kalınan benzoapyrene itibarıyla, bir günde 20 paket sigara içmek ile eşdeğerdir. Yeni Delhi'de sürdürülen 15 yıllık

bir çalışmada, bu geleneksel ocakların kullanımı ile kalp hastalıkları arasında bir bağlantı bulunmuştur. Ahmetabad'ta yapılan araştırma dumanlı mutfaklar ile kronik bronşit arasında bağlantı bulunduğunu göstermiştir. Nepal'de, karbonmonoksidin yetersiz beslenmeden muzdarip annelerde anemiye yol açması sebebiyle, evdeki dumanın çocuk ölümlerine yol açtığı tespit edilmiştir.

KHBH yüksek verimli ocakların Hindistan çapında yaygınlaştırılması için çalışmaktadır. Verimliliği yüksek ocaklar Hindistan'da daha 1940'larda geliştirilmiş olmalarına karşın yaygın olarak kullanılmıyorlardı. Yeni Demokratik İnisiyatifler Hareketi (YDİH) ocakların geliştirilmesi ve halka mal edilmesi için tüketici araştırmaları ve eğitim programları yürüttü.

Kerala'nın Mundur Köyünde, Entegre Kırsal Teknoloji Merkezi'nde (EKTM) bilim insanları ve mühendislerden oluşan küçük bir ekip geliştirilmiş ocak tasarımı üzerinde çalışmaktadır. KHBH mühendisleri %25 kombine verimlilikte yanan iki ana yanma borusu ve bir yedek yanma borusu olan bir ocak (Parishat 21) geliştirdiler. Hanehalkları, bu "chulah" ya da geleneksel ocakları yerleştirmeye yardım ettiler. Tuğla, kil, kireç, kiremit, kum ve piriç tabakasını kendi imkanlarıyla tedarik ettiler. 1992'de ortalama bir hane halkı için chulah'ın malzeme ve işçilik maliyeti, bir erkek tarım işçisinin 5 günlük ücretine yani yaklaşık 8.64 \$'a eşitti. Bu yatırım, yıllık yakıt maliyetinden 21.43 \$'lık bir tasarruf potansiyeli taşıyordu.

EKTM evde yemek yapan kişilerle bilim insanlarını biraraya getirmek için seminerler düzenledi. Bilimciler tasarımın geliştirilmesine öncülük edecek kullanıcı şikayetlerini dinlerken KHBH gönüllüleri bu seminerleri "chulah"lara ilgiyi arttırmak için kullandılar. Bu yaklaşım sayesinde önemli bir tasarım hatası düzeltildi. İlk tasarlanan ocaklarda, pişirme platformunun arkasından yükselen bir baca bulunuyordu. Bacayı temizlemek için kullanıcılar platforma uzanmak, mekanizmadan erişimi güç bir parçayı çıkarmak ve biriken isi fırçalamak durumunda kalıyorlardı. Alt bacanın tıkanmaması, verimliliğin azalmaması ve zararlı dumanın mutfığa taşmaması için bu kirli ve zaman

alıcı işin en az ayda bir kez yapılması gerekiyordu. Sorunu çözmek için EKTm mühendisleri, ocağın arkasını evin dışına uzattılar. Ev dışında olunca, baca 90 derece açıyla yukarıya çevrilebiliyor ve kolay temizlenir hale geliyordu.

Kerala’da 1980 başlarından bu yana kullanılmaya başlanan 200,000 yeni ocağın yarısından çoğu, komite (jathas), sanatsal performanslar, eğitim seminerleri gibi yöntemleri ve kullanıcıya yönelik saygı ile tanımlanan yaklaşımları ile EKTm ve KHBH’nin sayesinde kabul görmüştür. 200,000 ocak, Kerala’daki hanehalklarından %9’unun bu yeni yöntemi benimsediğini göstermektedir ki bu oran Hindistan’ın diğer bölgelerine göre son derece yüksektir.

Kaynak Planlaması (Resource Mapping)

Kerala’daki en yaratıcı kalkınma çabalarından birisi, köylülerin yerel kaynakları harita üzerinde göstermeye teşvik edildiği, halkın kaynak planlaması programıdır. Bu ev yapımı haritalar, çevreye duyarlı yerel planlamanın kaynak kullanımının kısa dönem kazanımları ve uzun dönem etkilerine ilişkin tartışmalarını yönlendirmek için bilimsel haritalarla birleştirilmişlerdir. KHBH aktivistleri projeyi genel okur-yazarlık kampanyasının mantığı bir uzantısı olarak görmektedirler. “Halkın Kaynak Planlaması” programı, harita ve arazi okur-yazarlığını oluşturmayı amaçlayan bir girişimdir.

Yoksulluğu ve eşitsizliği sürdürülebilirliği tehdit eden unsurlar olarak gördükleri için aktivistler, ulusal düzeyde ya da Eyalet Başkentleri düzeyinde yapılan üst ölçekteki merkezi planlara pek güvenmemektedirler. Bölgenin kaynaklarının bilgisini mükemmelen haiz olan ve hangi arazi kullanım biçiminin ya da girdinin toprak verimliliğini artıracaklarını en iyi biçimde muhakeme edebilen yerli toprak sahiplerine ise inançları tamdır. Aktivistler, bilim insanlarının katkıları ile köylülerin kolektif hareketinin toplumsal ve ekolojik olarak sürdürülebilir arazi kullanım uygulamaları için en umut verici yöntem olduğuna inanmaktadırlar.

Pilot bir kaynak planlaması projesinde profesyonel bilim insanları, KHBH’nin seçtiği Kerala

çapındaki 25 köyle bağlantılı olarak çalışmaktadır. KHBH ve EKTm’de projeye aktif katılmaktadır. KHBH, kampanyayı komiteler (Jathas), sanatsal gösteriler, seminerler, bilgilendirme toplantıları ve kukla gösterileriyle başlatmıştır. Seçilmiş 25 köyün her birinde bir festival atmosferi yaratıldıktan sonra KHBH organizatörleri birim başına en azından 5 gönüllü kaynak planlayıcısı bulmak için çalıştılar.

Gönüllüler kısa bir eğitim programından geçtikten sonra her bir köyde en çok 10 gün kalan bilim insanlarının da yardımı ile kaynak planlamasına başladılar. Köy kaynak planlayıcıları arazi kullanımını, yerel kaynaklar ve su kaynakları hakkında veri topladılar. Bu veriler, çevresel değerlendirme haritalarının geliştirildiği altı set harita üretmek için materyaller üzerinde yeniden çalışan bilim insanlarınca zenginleştirildi. Çevresel değerlendirme haritaları da, köylülerin, gönüllülerin ve bilim insanlarının bir eylem planı geliştirmelerini teminen köylere sunuldu.

Pilot köylerden biri olan Kerala’nın kuzeyindeki Kalliassiri’de, deneyimli bir KHBH eylemcisi liderliğinde yerel halk kendi tarımsal ihtiyaçlarını daha iyi karşılamak için bu haritaları kullandı. Kaynak planlaması ile eş zamanlı olarak sürdürülen sosyo-ekonomik araştırma, kuru mevsim sonlarında köylülerin Hindistan’ın diğer bölgelerinden çok pahalıya sebze satın almak durumunda kaldıklarını gösterdi. Aynı zamanda birçok pirinç tarlası, susuzluk sebebiyle boş durmaktaydı. Halkın kaynak planlaması grubu ve Kalliassiri Köyü komitesi, küçük ölçekli bir deneysel projeye sponsorluk ettiler ve arazi sahipleri, kuru sezon boyunca işlenmeyen tarlalarını işsiz gençlerin ücretsiz kullanımına açtılar. Gençler bu tarlalarda kuru sezon sebzeleri yetiştirdiler ve ürünlerini, diğer eyaletlerden satın alınan sebzelerden daha ucuza pazarladılar.

Komite bahçelerin yerleşiminin, yerel su kaynakları en iyi biçimde kullanılacak şekilde yapılması için hazırlanan haritaları kullandı. 1993’ün kurak mevsiminde, işsiz gençler grubu kayda değer bir ilk hasat yaptı ve komitenin projeye yatırdığı parayı çıkardı. 2500 dolayında işsiz genç iş tecrübesi kazandı ve gelir elde etti. 24 000 m² (6 acre) den fazla nadasa bırakılmış alan

üretim açıldı. Gelecekte, organizatörler ekim ve ürün alımının daha iyi olacağını ve projenin kara geçeceğini umuyorlar.

Kerala Ateş Hattında (Kerala Under Fire)

Kerala'nın plancıları ve köylüleri sürdürülebilir kalkınmanın koşullarının yaratılması için gerçek bir katılım, eşitlik, yeterli özgüven ve çevre duyarlılığını sağlama çabasındalar. Yeni Demokratik İnisiyatifler (YDİ) eğitimi güçlendirmek, enerji için orman kaynakları kullanımını azaltmak ve üretimin arttırılmasında kullanılacak köy kaynaklarını tanımlamak için yerel inisiyatifleri kullanma sözünü tuttu. Ancak, son yıllarda, Kerala'nın başarıları, yavaş ekonomik gelişme, yüksek işsizlik oranı ve Dünya Bankası'nın baskısı ile

Hindistan ulusal hükümetinin politikalarındaki değişimler nedeniyle tehdit altına girdi.

Kerala'nın sosyal adalet modeli, Hindistan merkezi hükümetin liberalleşme politikalarıyla tehdit edilmektedir. Ulusal düzeydeki bütçe kesintileri nedeniyle okullarda öğle yemeği yiyen çocuk sayısı 1987 yılında 3 milyon iken 1993 yılında 2,2 milyona düştü. Adil fiyatlı yiyecek dükkanları 1993 yılında 1992 yılına göre, %9 daha az pirinç sattı. Diğer yeniden dağıtım politikaları da tehdit altına girdi. 1994 yılında, eğitim sistemindeki kitlesel özelleştirme, sürekli ve militarize gösteriler sayesinde engellendi. Kampanya süresince, polis tarafından 5 öğrenci öldürüldü. YDİ'ler Kerala'nın, kendi tercihi olmayan yeni koşullar altında eski kazanımların sürdürülmesi ve genişletilmesi yolundaki çabalarının bir parçasıdır.

“Halkın Kaynak Planlaması” programı, harita ve arazi okuryazarlığını oluşturmayı amaçlayan bir girişimdir.